

מִי יֵם הַיָּם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 566

תשרי תשפ"ו

עשרת ימי תשובה, ומדיני יום הכיפורים

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

קצה"ח סי' י"ב ס"ק א', "אמרי בינה" חו"מ סי' כ"ט ס"ק א', שו"ת "מנחת חינוך" ח"א תש"ק י"ב.

ולפי"ז אלו שמוחלים לחבריהם בערב יוה"כ על כל חובות הממון, שיאמרו כן בפניהם כדי שתחול המחילה, ולכן בערב יוה"כ הרבה הקפידו לומר בפה את ענין מחילת החובות לחבריהם שבתפילה זכה (ספר "משפטי הלוי" ל"ג עמ' קפ"ג ועמ' קצ"ז).

אלה שאינם מספיקים לומר תפילה זכה, לפחות יאמרו בפירוש שהם מוחלים לכל מי שחטא כנגדם, או דיבר עליהם לשון הרע, או הזיק להם, בין בגופם בין בממונם, ושהם מוחלים על כל הטעויות בחשבונות ובקניות ובתנאי שלא ייזכר שוב. אמנם על צער הגוף ואונאת דברים מספיקה מחילה בלב (שם בשם החיד"א, שו"ת "חיים ביד" סי' נ"ז).

כפרות ע"י שליח – ממדינה למדינה

◀ **שאלה:** באחת ממדינה גזרה המלכות על היהודים שלא לעשות כפרות, האם אפשר לצאת ידי מנהג כפרות ע"י שיבקש מחברו הגר במדינה אחרת שיעשה כפרות עבורו, ויאמר: 'זו כפרתו של פלוני...'? **תשובה:** מנהג הכפרות הוא בגדר וידוי, ומי שעשה את העבירות צריך לעשות בעצמו את הכפרות (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

זהירות בכבוד של קטן

◀ אדם מבוגר עלה לאוטובוס, ורוצים לומר לילד קטן היושב באוטובוס שיעמוד ויתן מקומו לאדם המבוגר, צריך לומר לו בדרך של בקשה ולהסביר לו שזו מצוה, אבל יש להזהר שלא ירגיש שמזלזלים בו שהוא קטן, שהרבה נפגעים מזה, ואותו איסור שיש לפגוע בגדול יש גם איסור לפגוע בקטן (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

הדלקת נרות לבחורי ישיבה

◀ בחורי ישיבה שמדליקים כל שבת בחדר אוכל עם ברכה (ואסור להם להדליק בחדריהם משום חשש דליקה) ביוה"כ שלא אוכלים כלל, אי"כ לא משתמשים כלל בחדר אוכל, ואי"כ לא יברכו על נרות אלו רק ידליקו בלא ברכה.

יום הכיפורים

תפילה בכוונה

◀ בק"ש אומרים כל הציבור ביחד "שמע ישראל" בקול רם, ואח"כ החזן וכל הציבור עמו "בשכמליו" בקול רם. וכן יתר התפילה מתפלל בכוונה גדולה ובקול, ובפרט ברכת "השכיבנו" שכולה בקשות עצומות, והיא שעת רחמים ועת רצון. וכל המכוון לבו מובטח לו שאין תפילתו חוזרת ריקם ("מטה אפרים" סי' תר"ט סעיף ט"ו).

◀ וכן בשחרית ראוי לזרז עצמו בפסדו"ז וברכות ק"ש כדי שיאמר "שמע" ו"ברוך שם" וכו' עם הציבור ("מטה אפרים" שם סעיף מ').

טעה בסיום הברכה

◀ אם טעה בסיום הברכה, ואמר "מקדש ישראל והזמנים" לא יצא ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב סעיף י"ח), ואם נזכר מיד יחזור ויחזרו כדן ("אלף למטה" שם). ואם התחיל "רצה", יחזור ל"קדשנו" (מחזור המפורש בשם הגר"ש"ז אויערבאך זצ"ל) ואם עקר רגליו חוזר לראש התפילה.

ידידו בלא כוונה

◀ האומר ידידו בלא כוונה דומה לאדם שפגש בחברו ברחוב של עיר, ואמר לו אני מבקש את סליחתך, אותו חבר שלא הבין במה דברים אמורים, הביט בו בתימהון ושאל על מה ולמה. השיבו הלה ואמר סתם אומרים שצריך לבקש סליחה. כך אותו אדם שמגיע לסליחות ולוידוי ללא הכנה מוקדמת ללא מחשבה תחילה ואומר אל ד': אני מבקש סליחה כי כך כתוב במחזור, הרי זו חוצפה מאין כמוה בפני הקב"ה שאומר וידוי מן השפה לחוץ (ספר "רבי הירש פלא" עמ' 872).

נעלי בד כשעולים לדוכן

◀ אסור לכהנים העולים לדוכן לעלות ביום הכיפורים בנעלי בד שמותר לנעלם ביום הכיפורים, אלא יפשטו אותם ויעלו בגרביים כרגיל, והחובה על מנהיגי ביהכ"נ לפרסם דבר זה כיון שיש טועים בו ("כף החיים" סי' קכ"ח ס"ק כ"ח).

סיום תפילה בזמן

◀ לכתחילה ראוי לסיים תפילת שחרית עם חזרת הש"ץ קודם סוף זמן תפילה. ואין להאריך בתפילות ופיוטים יותר מדי (שו"ע סימן קכ"ד ס"ב, ומשנ"ב שם), (בא"י בערך בשעה 10:30).

לע"נ

הרב גרשון מאיר בן ר' שלמה אינגבר ז"ל
נלב"ע ט"ז בניסן תשפ"ה

לע"נ

מרת גילה זהבה בת הג"ר מרדכי וינגרטן ע"ה

נלב"ע כ"ו בכסלו תשפ"ה

לע"נ

עשרת ימי תשובה

שכח "המלך הקדוש"

◀ **שאלה:** שכח לומר "המלך הקדוש" ונזכר בברכת "אתה חונן וחזר לברכת "אתה קדוש", והמשיך עד הסוף, האם יצא או לא? **תשובה:** בדיעבד לא יצא (שהרי חייבונו לחזור לתחילת שמו"ע), ויש לו לחזור ולהתפלל (וכדאי להתנות שאם יש צד שהוא כבר יצא, שיהיה תפילת נדבה).

אמירת תחנון בסליחות כשיש חתן או בעל ברית

◀ **שאלה:** כשיש סנדק, בעל ברית או חתן בשעת אמירת סליחות, האם אומרים תחנון בסוף הסליחות?

תשובה: אם הסליחות לפני עלות השחר בודאי אומרים תחנון, שעדיין אין זה זמן הברית, ואם זה לאחר עלות השחר ועדיין קודם נץ החמה (כמו שמצוי לאלו שמתפללים ותיקין), נחלקו הפוסקים בזה ("הפתח תשובה" או"ח סי' תקפ"א מסתפק בזה), יש סוברים שיאמרו תחנון כיון שלכתחילה אין מלים לפני נץ החמה ("אלף המגן" סי' ק"ח), ויש סוברים שמעיקר הדין אחרי עלות השחר נחשב ליום ולא יאמרו תחנון (שו"ת "בצל החכמה" ח"ד סי' קמ"ו), ויש סוברים שאפילו לאחר נץ החמה יש לומר תחנון, שזה חלק מעצם הסליחות המקובל, ואינו מתבטל בשום פנים גם כשיש חתן או בעל ברית, וכעין שמצינו בערב ראש השנה שאין אומרים תחנון בתפילה, אבל בסליחות אומרים (שו"ת "לבושי מרדכי" או"ח סי' רכ"ו, שו"ת "שבט הלוי" ח"ד סי' נ"ב). (וכמו בערב ר"ה שכתב המשנ"ב סי' כ"ג, דמשום שרוב פעמים הוא בלילה, לכן אומרים תחנון גם כשהסליחות ביום, ה"ה לגבי ברית מילה).

סליחות לפני חצות עם חילונים

◀ **שאלה:** המקור חילונים, ואם יאמר סליחות בתשע בערב הם ישארו ויאמרו עמו, אבל אם ימתין עד לאחר חצות כדי לומר סליחות, הם לא יגידו כלל, מה עדיף?

תשובה: בוודאי עדיף לומר מוקדם, כדי שלפחות יאמרו (אע"פ שזה לפני חצות), מאשר לא יאמרו כלל (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

סליחות ליום חמישי של עש"ת

◀ השנה (תשפ"ו) נוהגים להחליף את סדר הסליחות, ואומרים את הסליחות של יום חמישי דעשיית "י"ג מידות" ביום שני ז' בתשרי, וביום שלישי ח' בתשרי אומרים את הסליחות של יום רביעי דעשיית, היות שיש ענין לומר סליחות של "י"ג מידות" ביום שני או ביום חמישי.

סגולה לפרנסה

◀ **שאלה:** האם יש סגולה טובה לפרנסה?

תשובה: בתחילת השנה מחפשים כל מיני סגולות לפרנסה ומצוה לפרסם מה שכתב ה"חפץ חיים" (ספר "שמירת הלשון" שער הזכירה פרק ח'), בשם "ספרים הקדושים" שהמספר לשון הרע מזונוותיו מתמעטים כנחש שנתמעטו מזונוותיו, ע"י שם. ואי"כ יש סגולה נפלאה להתחזק בשמירת הלשון, ואז יזכה ל"אוהב ימים לראות טוב".

ערב יום הכיפורים

זהירות מאבק תרעומות

◀ הרבה נוהגים לפרוע כל ההקפות וחובות ישנים שלהם, כדי שלא יהא אבק תרעומות מאדם כלשהו, שחייבים לו ממון.

תפילה זכה – מחילה בפה

◀ הרבה פוסקים סוברים שמחילה על חוב ממון לא מהני בלב (ודוקא במקומות שיש דברים שבלבו ובלב כל אדם מהני מחילה בלב),

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א-ה) (ה' :

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

בר מצוה בימים הנוראים

מעשה בכולל "חזון איש" שילד נעשה בר מצוה בראש השנה. והורו שצריך ליתן לו עליה לתורה, והוא דוחה לשאר אנשים מכובדים שבדרך כלל מקבלים עליה בימים אלו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

"ד' מלך" בתפילת נעילה

שאלה: בסיום תפילת נעילה לאחר הפסוק "ד' הוא האלוקים", נדפס במחזוריים פסוק "ד' מלך", האם נוהגים לאומרו?

תשובה: הפסוק "ד' מלך" שייך לפיוט, ולכן אלו שאומרים את הפיוט אומרים גם את הפסוק, אבל פי המנהג בישיבות ובעוד מקומות שלא אומרים פיוט זה לא אומרים את הפסוק "ד' מלך" (וכ"כ ב"לוח א"י).

מוקצה

כיון שאסור לנעול נעלי עור הן נחשבות לכלי שמלאכתו לאיסור שאין לטלטלו מהחמה לצל כדי להצילו מהפסד (ספר "שלמי יהודה" בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל), ויש מתירים ("חוט שני" כיון שראויים לחולים), ולכאורה זה תלוי אם חולים מצויים או לא (ואומרים בשם הסטייפלער זצ"ל שבבני ברק לא מצוי חולים שצריכים לכך).

חולה שמותר לו לנעול נעליים ביום כיפור, הנעל אינה מוקצה.

נייר 'פקס'

שאלה: באמצע יוה"כ נזכרו שאין להם נייר לכרוע עליו את הד' כריעות, הוציאו חבילת נייר 'פקס' וחילקו לבני הישיבה, האם זה מותר?

תשובה: כידוע שאנשים מאוד מקפידים על הנייר למדפסת כדי שלא יתקמט (שהו יכול לגרום תקלה במכונה), והר"ז מוקצה מחמת חסרון כיס, וכמשי"כ המשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק ג'), ומיגו דאיתקצאי בין השמשות נשאר מוקצה לכל יום הכיפורים, ואסור להשתמש בו כלל, אפילו לצורך גופו ומקומו.

נולד

שאלה: דיני מוקצה שאסורים ביו"ט ולא בשבת, כגון נולד (כמבואר בשו"ע סי' ש"י סעיף ב', וסי' תצ"ה סעיף ד') האם אסורים גם ביוה"כ?

תשובה: בספר "ראש יוסף" (להפמ"ג, מגילה ז'): מסתפק בזה, ובהגה"ת "דעת תורה" (להמהרש"ם או"ח סי' תרי"א סעיף ב') מדייק מהשו"ע שטלטול ביוה"כ הוא כמו שבת, והטעם שמקילים בו, כיון שיוה"כ חמור בעיני האנשים כמו שבת, עיי' שם.

מוליד ריח בבגד

אין ליתן ביוה"כ מי בשמים ע"ג בגד בכדי להריח, שיש בזה איסור משום מוליד ריח בבגד (שעה"צ סי' תרי"ב ס"ק כ"ב). ומה"ט יש למחות באילו שעוטפים טבק בתוך המטפחת בכדי שיקלוט שם ריח, כי יש בזה איסור משום מוליד ריח.

רופאים חילוניים

ספק פיקוח נפש שדוחה הצום, הכוונה שאם אדם שצם וסובל ממחלה, ויכול להסתכן אפילו רק כעבור כמה חדשים כתוצאה מהצום, גם זה נחשב פיקוח נפש, אבל אצל הרופאים פיקוח נפש הכוונה שיתכן עכשיו. ולכן אף שאומרים הרופאים שהחולה יכול לצום, מ"מ אין להחמיר אם רואים שמצב החולה דורש שיאכילוהו ("ביאור הלכה" סי' תרי"ח בשם "תפארת ישראל", "ארחות רבנו" ח"ב עמ' ר"ח בשם בעל ה"קהילות יעקב"). ולכן לכתחילה אין לסמוך על רופאים חילוניים שאומרים שאפשר לצום, רק יש לשאול רופא חרדי (הגר"נ קרליץ זצ"ל מובא ב"חוט שני" שבת חלק ד' עפ"י ביה"ל הני"ל).

רופא חילוני שאומר שאסור לצום, מכיון שאין לו חרדת ד' על איסור אכילה ביוה"כ, בכל דבר קל יאמר שצריך לאכול, לכן לכתחילה יש לעשות שאלת רב שמבין בזה או רופא חרדי ("חוט שני" שם עפ"י דברי ביה"ל הני"ל). ובכל מצב הדבר תלוי לפי ראות עיני המורה אם לסמוך על הרופא או לא (ביה"ל שם).

חולה אצלחיימר

מי שקרובו חולה אצלחיימר שאינו יודע כלל שהיום יו"כ, אינו נחשב לבר חיובא כלל, ומ"מ אסור להאכילו בידים משום איסור "לא תאכילום", אבל אין חיוב להפריש מאיסור שעושה לבד. בכל זאת אם שומרים עליו יש בזה חסד, וכן בן ששומר על אביו במצב זה אין חיוב על כך, מ"מ יש בזה מצוה לשומרו שלא יאכל (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

אכילת בשר לחולה

חולה שאוכל ביוה"כ יכול לאכול גם בשר, ואין זה דומה לשאר תעניות שמבואר במשנ"ב (סי' תקי"ג ס"ק ה') שיש לאכול מאכל פשוט, דשאני יוה"כ שהוא יו"ט, ואם מותר לאכול אין להצטער.

שיעור אכילה לילד בר מצוה

שאלה: האם לבחור בר מצוה שצריך לשתות, יש אותו שיעור לענין חצי שיעור כמו גדול?

תשובה: מבואר בשו"ע (סי' תרי"ב סעיף ט') ששיעור שתייה הוא כמלא לוגמיו, ומשערים כל אדם לפי מה שהוא, ובאדם בינוני הוא רוב רביעית, עיי' שם. ולפ"ז הא דמבואר בפוסקים דשיעור שתייה הוא בערך 40 סמ"ק, שהוא פחות משיעור, זה אצל אדם רגיל, ולי"ע כשיש בחור בן שלוש עשרה או ארבע עשרה, שהוא קטן מגודל של אדם בינוני, לכאורה צריכים להיזהר לתת לו שיעור שתייה בפחות משיעור, הרהר פחות משיעור הני"ל

להישאר בבית

מי שמרגיש חלש, או אשה בהריון וכד' שיש חשש שע"י שיבואו לביהכ"נ, זה יגרום שיצטרכו לאכול ביוה"כ, אסור להם לבוא לביהכ"נ אלא שישארו בביתם שע"י יש צד שיכולים לצום.

עלייה למי שאוכל

חולה שצריך לאכול ביום כיפור יכול לקבל עליה בקריאת התורה בשחרית, אבל במנחה יש ספק (שו"ת רע"א, מה"ק תשי"כד). ויש הסוברים שקריאת התורה במנחה של יום כיפור היא משום היום טוב של יום כיפור ואין לה שייכות לתענית, וגם כאשר אין הציבור מתענה כמו בזמן מגיפה ר"ל, צריך לקרוא בתורה. (שו"ת "מנחת אלעזר" ח"ב סי' ע"ב). ועוד דאפילו אם זה מחמת התענית, הרי החולה חייב בשאר העניינים (שו"ת חת"ס או"ח תשי"קנ"ז).

כהן שאינו מתענה

שאלה: כהן שאינו צם, האם יכול לישא כפיו ביוה"כ?

תשובה: בשחרית ומוסף יכול לישא כפיו, וכמו בכל שאר יו"ט (וכגון בשמחת תורה, אפילו אלו שעושים קידוש לפני מוסף, נושאים כפיו ונוהגים מלשנות יין).

בנעילה, שזה מדין תעניות, יש סוברים שכשאין שם כהן אלא הוא יכול לישא כפיו (שו"ת "גינת וורדים" כלל א' סי' מ"ט, "לוח א"י") או אפילו יש שם רק עוד כהן אחד מותר להצטרף עמו כדי שתהא מצוה מן התורה (ספר "פסקי תשובות" סי' תקס"ז ס"ק ח' בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל).

ויש סוברים שכהן שלא יתענה לא ישא כפיו רק יצא לחוץ קודם "ירצה" ("כף החיים" סי' קכ"ט ס"ק ה' בשם פרי"ח וברכ"י ועוד).

מוצאי יום הכיפורים

שתיה לפני הבדלה

מותר (כל שבת) לכתחילה לשתות מים לפני הבדלה (שו"ע סי' רצ"ט). ולכן אשה אינה צריכה לחכות ולצום עד שבאים להבדיל עברה אלא יכולה לומר מיד במוצאי יום כיפור "ברוך המבדיל" ולשתות מים ובדרך כלל לאחר שתית מים לא קשה לחכות עד שיחזרו מבית הכנסת. ואם בכל זאת קשה לה בלי לאכול - יכולה להבדיל לעצמה ולשתות את היין (שו"ת "שבט הלוי" ח"ד סי' נ"ד אות ו').

מיסוי הפת בהבדלה

כתוב בשו"ע (סי' רצ"ט סעיף ט') שלא להניח את הפת על השולחן בשעת ההבדלה, אם דעתו לאכול מיד, ואם היא כבר מונחת - יכסוה בשעת ההבדלה משום בזיון הפת שמקדים ברכת הגפן לפני "המוצאי" ו"מזונות" (משנ"ב).

נר הבדלה

טוב לכתחילה להכין בביתו נר דלוק מערב יו"כ שיחיה דלוק עד מוצאי יוה"כ כדי לברך עליו, ויוצא בזה לכל הדעות, ועליו מברכים "בורא מאורי האש" (משנ"ב סי' תרכ"ד ס"ק י"ג בשם "דרך החיים"), ומי שאין לו נר ששבת, עדיף שלא יברך כלל על הנר ("ביאור הלכה" שם, ולא לסמוך על הדעות שסברו שאפשר להדליק נר חדש).

דינים הנוהגים באכילה שאחר הבדלה

יש להיזהר באכילה במוצאי יו"כ כי עקב הבהילות המצויה בעת הזאת עלולים להיכשל בלא שימת לב בברכות לבטל ח"ו.

המבדיל על היין ובדעתו אח"כ לשתות שאר משקין, אין מברך עליהם "שהכל" ו"בורא נפשות", כי יין פוטר כל מיני משקין מברכה ראשונה ואחרונה (שו"ע סי' קע"ד סעיף ב').

אלו היוצאים י"ח בהבדלה ואין שותים מהיין, צריכים לברך על שאר משקין, ואם טעמו מעט מהיין יש להסתפק אם זה פוטר או לא ("ביאור הלכה" שם).

יזהר לברך "מעין שלוש" על היין לפני שהולך ליטול ידיו על הפת (משנ"ב סי' קע"ד ס"ק ט"ו), ואם נטל ידיו לסעודה ולא בירך ברכה אחרונה סי' כן, שוב לא יברך ברכה אחרונה, ויכוון לפטר בברכה"ז את ה"מעין שלוש" על יין ההבדלה (משנ"ב סי' כ"ז, ושעה"צ סי' ק כ"ט).

אם שותה יין בתוך סעודתו, לא יברך על היין ברכה ראשונה, אא"כ כיוון בהדיא בעת ברכת ההבדלה שאינו רוצה לפטור את היין שבתוך הסעודה (עיי' שו"ע סי' קע"ד סעיף ב', ומשנ"ב סי' רצ"ט ס"ק כ"ו).

חידה

מתי אומרים "קל ארך אפים" ולא אומרים "למנצח"?

תשובה לחידה מגיליון 565

חידה: איך יתכן אדם בריא שאכל הרבה ביום כיפור ולא עבר שום איסור אפי' לא חצי שיעור?

תשובה: אסר על עצמו בקונם לפני שהגיע יוה"כ, אכילת "ככותבת" מכל מאכלים שבעולם, אין איסור אכילת יום הכיפורים חל על איסור קונם, כיון שגם איסור אכילת יוה"כ" הוא ככותבת, וממילא אין גם איסור אכילת חצי שיעור, כי אינו ראוי להצטרף לשיעור ככותבת, ולכן אם יאכל כל פעם פחות מכשיעור בכדי אכילת פרס, לא עבר לא על איסור קונם ולא על יוה"כ" (מובא בשם רבי ישראל סלנטר זצ"ל שרצה להציע לעשות כן בשעת הדחק בזמן המגיפה).